TOPLUMSAL CİNSİYET VE HUKUK
CİLT 5

Editörler:
Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN
Hazal TOLU YILMAZ
Doğan KARA

onikilevha

Bu kitapta yer alan yazılarda savunulan görüşlerin yegane sorumluluğu ilgili yazarlara ait olup, bu yazıların yayımlanması, yayınevinin veya editörlerin yazılarda savunulan görüşlere iştirak ettikleri anlamına gelmez.

YAYIN NO: ?

Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk - Cilt 5
Editörler: Zeynep Özlem Üskül Engin, Hazal Tolu Yılmaz, Doğan Kara

ISBN ?

?. BASKI - İSTANBUL, AY? YIL?

© **ON İKİ LEVHA YAYINCILIK A. Ş.**

Adres Prof. Nurettin Mazhar Öktel Sokak No: 4/1 Şişli / İSTANBUL
Telefon (850) 811 01 41
Faks (212) 224 40 02
Web www.onikilevha.com.tr
E-Posta bilgi@onikilevha.com.tr
facebook.com/onikilevha
twitter.com/onikilevha
instagram.com/onikilevha

Baskı/Cilt Murat Can Açan - PUNTO AJANS
Seyrantepe Mah. İbrahim Karaoğlanoğlu Cd.
İspar İş Merkezi No: 105/124
Kağıthane / İstanbul
Sertifika No: 44527

Editörler:
Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN
Hazal TOLU YILMAZ
Doğan KARA

TOPLUMSAL CİNSİYET VE HUKUK

CİLT 5

onikilevha

Bu eser,
Cumhuriyetimizin 100. yılına
ithaf edilmiştir.

TAKDİM

Toplumsal cinsiyet kavramının anlaşılmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Toplumda yanlış anlaşılmalara neden olan bu kavramı bunca makalede incelemek, hukukla bağlantısını kurmak, kavramı bilimsel anlamda açıklığa kavuşturacaktır. Bu nedenle beş cilt olarak arka arkaya yayımladığımız Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk serisiyle bu amaca hizmet ettiğimiz kanısındayım.

Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk'un ilk kitabı yayınlanacağı zaman, bunun bir seri olmasını dilediğim için, üzerine "C.I" ibaresinin konulmasını istemiştim. Akademisyenlerin her rüyası gerçek olmaz, ancak çok şükür ki bunu elbirliği ile gerçekleştirebildik ve beşinci kitabı da çıkarabildik.

Her ciltte kadın ve erkek eşitliğine vurgu yapabilmek için bir kadın ve bir erkek genç akademisyen arkadaşlarımla çalıştım. Tüm bu ciltler onların azmi, akademik dünyaya olan inançları, çalışkanlıkları sayesinde ortaya çıktı. Ben sadece yazılarımla destek olmaya çalıştım ve belki de biraz itici güç olmaya gayret ettim.

Elinizdeki bu kitap ve serinin diğer kitaplarında çok kıymetli makaleler var. Seride makalesi bulunan herkese çok teşekkür ediyorum. Onların sayesinde Türk literatürüne önemli bir katkıda bulunmuş olduk.

Bu serinin çıkmasındaki önemli nedenlerden biri konunun multidisipliner özelliği idi. Hukukun her alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dair söylenecek sözün bulunması, medeni hukuktan ceza hukukuna, deniz ticareti hukukundan hukuk sosyolojisine birçok farklı daldan akademisyenin bu alanda çalışmasına imkan tanımıştır. Bunun dışında, bu seride yayımlanan her makalenin "kitap içi bölüm" sayılması akademisyenlerin ilerlemeleri, ihtiyaç duydukları puanları almaları açısından bir avantaj sağlamıştır. Ancak doçentlik kriterlerinin bu yaz değiştirilmesiyle birlikte bu konu belirsizleştiğinden serinin devam edip edemeyeceği

konusu şu an için belirsizdir. Akademide, eğitimin her alanında olduğu gibi, sürekli sistemin değişmesi, bilimsel çalışmaları da ister istemez etkilemektedir. Umarım kaldığımız yerden devam edebiliriz.

Bu serinin çıkmasında önce değerli genç editör arkadaşlarıma kalpten teşekkür ediyorum. Katkıda bulunan, kalem oynatan, kafa yoran akademisyen arkadaşlarıma da çalışmalarında başarılar diliyor, yeni yayınlarda çalışmalarını bekliyorum.

Elbette kitabın gün yüzüne çıkmasını sağlayan doktora ders döneminden arkadaşım ve akademisyen yayıncı kimliğiyle bizi yarı yolda bırakmayan Erol Öz'e, On İki Levha Yayıncılık ekibine de özellikle teşekkür etmeyi borç bilirim.

Prof. Dr. Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN

Ortaköy, Aralık 2023

ÖNSÖZ

Hukukun temel ilkeleri ile toplumsal cinsiyet eşitliği arasında kesişen zorlu konuların derinliklerine doğru bir yolculuk şeklinde kendini gösteren "*Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk*" başlıklı seri, toplumsal cinsiyet normlarına ve hukukun bu alanlarda oynadığı farklı rollere kadar geniş bir yelpazede pek çok farklı konuyu ele alarak, mevcut normları sorgulamayı ve bu alanda toplumsal bilinci güçlendirmeyi amaçlamıştır. Başta toplumsal cinsiyet eşitsizliği olmak üzere, bir çok hukuki soruna dikkat çekmeyi amaçlayan ve 2019 yılında başlayan kendi serüveni dahilinde bir klasik haline gelen Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk serisi, beşinci cildiyle tekrar okuyucularıyla kavuşmuştur.

Büyük bir titizlikle yayına hazırladığımız Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk serisi, pek çok farklı alanda uzman olan akademisyenleri bir araya toplayarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda yaşanan sorunlara ve muhtemel çözüm önerilerine ışık tutmuştur. Toplumsal cinsiyet sorunlarını hukuki bir perspektifle düşünmek ve bu sorunlara çözüm aramak, şüphesiz uzun ve meşakkatli bir yolculuk gerektirdiği için, Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk serisinin yazarları, bu yolculuğun ortak yolcuları olarak, yüz yıllardır belli şekillerde süre gelmiş ve kalıplaşmış dogmalar üzerine kurulu olan hukuki düzenin kuyusuna adeta birer taş atarak, ellerinden geldiğince eşit bir hukuk düzeni hayalini ortaya koymuşlardır. Bu yolculuğun beşinci durağını oluşturan bu kitap, meyvelerinin yıllar sonra toplanacağını bilerek ve kuyudaki taşın belki nesiller sonra çıkarılacağı gerçeğini yadsıyarak, okuyucusuna faydalı olmayı arzu etmektedir.

Serinin beşinci cildini oluşturan bu eserde, **Mehmet Merdan Hekimoğlu**, eşitlik ilkesi bakımından kadın haklarının kamu hukukundaki farklı boyutlarını kaleme almıştır. **Defne Deniz Kırlı Aydemir**, uluslararası hukukta kadın hakları bakımından ayrımcılık yasağını ve ayrımcılık yasağının milletlerarası özel hukukla olan ilişkisini incelemiştir. **Baki**

Köse, LGBTİ+ mahpusların hukuki durumuna ve cezaevlerinde yaşadıkları sorunlara ışık tutmuştur. **Bengisu Mert**, biri transseksüellerin ad değişikliğinin Anayasa Mahkemesi kararları ışığında değerlendirmesi, diğeri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi kapsamında transseksüellerin cinsiyet kimliklerinin tanınmasının Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında değerlendirilmesi konulu iki çalışmasıyla transseksüel bireylerin yaşadıkları hukuki sorunlara dikkat çekmiştir. Pek çok eseriyle her fırsatta toplumsal cinsiyet sorunlarına dikkat çeken hocamız **Saibe Oktay-Özdemir**, kadın eşin soyadına ilişkin ataerkil bir düzenleme olan Türk Medeni Kanunu'nun iptal edilen 187. maddesi çerçevesinde, geç de olsa yargı eliyle gerçekleştirilen düzeltmeyi ve kadının soyadı konusunda yaşanan gelişmeleri ele almıştır. **Buket Öz Tüydaş**, farklı hukuk sistemlerinden örneklerle örselenmiş kadın sendromunun ceza sorumluluğuna etkilerini okuyucuya aktarmıştır. Victoria döneminde yaşamış olan kadın yazar Charlotte Brontë ve onun Vilette romanını irdeleyen **Zeynep Özen**, dönemin toplumsal cinsiyet rollerini hukuki bir perspektiften mercek altına almıştır. **Buğra Pakbeşe**, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden türetildiği bir alan olan genel ahlaka aykırılık nedeniyle sansür uygulamalarını, ifade, sanat ve basın özgürlüğünü merkeze alan bir bakış açısıyla incelemiştir. Toplumumuzun oldukça önemli bir soru olan zoraki evlilikler konusunu ele alan **Zeynep Reva**, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın en karanlık noktalarına ışık tutarak eşitli çözüm önerileri getirmiştir. İş ortamındaki cinsiyet temelli ayrımcılığa dikkat çeken **Oya Aytemiz Seymen**, **Hazal Tolu Yılmaz** ve **Özlem Aydın**, cam tavan algısı kavramını ve hukuki düzenlemelerin cinsiyete dayalı ayrımcılığın görünümünü teşkil eden cam tavan algısını önlemedeki işlerliğini sorgulamaktadır. **Büşra Uyar**, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir ilkim değişikliği hukuku için eşit katılım hakkını değerlendirmiştir. Son olarak, **Zeynep Özlem Üskül Engin**, pek bilinmeyen ve bir çok tabuyu barındıran kadın sünnetini uygulamasını, hukuk sosyolojisi bakış açısıyla irdeleyerek, oyucunun dikkatine sunmuştur.

Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk serisinin beşinci cildinin okuyucularıyla buluşmasını mümkün kılan, en zor konularda fikirlerini beyan etmekten çekinmeyen, toplumsal cinsiyet sorunlarına akademik yaşa-

mında zaman ayırarak, bu sorun çözümü için çaba harcayan ve makaleleriyle serinin beşinci cildini zenginleştiren bütün yazarlara en içten teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca, Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk serisinin beşinci cildine kıymetli vaktini ayırarak bizden görüşlerini esirgemeyen ve bize her daim destek olan kıymeti arkadaşımız Arş. Gör. İsmail Dede'ye şükran borçluyuz.

Daha önce olduğu gibi, kitabın basımını üstlenen ve titiz çalışmalarıyla yayınlanmasını mümkün kılan Sayın Erol Öz'e ve yayın aşamasında emeği geçen On İki Levha Yayıncılık'ın bütün çalışanlarına, desteklerinden ötürü teşekkür ederiz.

Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN

Hazal TOLU YILMAZ

Doğan KARA

Ortaköy, Aralık 2023

toplumsalcinsiyet.hukuk@gmail.com

İÇİNDEKİLER

TAKDİM VII

ÖNSÖZ IX

LGBTİ+ MAHPUSLARIN DURUMU 1

Arş. Gör. Baki KÖSE

TRANSSEKSÜELLERİN AD DEĞİŞİKLİĞİNİN AYM KARARLARI IŞIĞINDA DEĞERLENDİRMESİ 27

Arş. Gör. Bengisu MERT

AİHS 8. MADDE KAPSAMINDA TRANSSEKSÜELLERİN CİNSİYET KİMLİKLERİNİN TANINMASININ AYM VE AİHM KARARLARI IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 43

Arş. Gör. Bengisu MERT

GENEL AHLAKA AYKIRILIK NEDENİYLE SANSÜR: TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN YENİDEN ÜRETİMİ 71

Arş. Gör. Buğra PAKBEŞE

ÖRSELENMİŞ KADIN SENDROMUNUN CEZA SORUMLULUĞUNA ETKİSİ 117

Arş. Gör. Buket ÖZ TÜYDAŞ

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE DUYARLI BİR İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ HUKUKU İÇİN EŞİT KATILIM HAKKI 167

Büşra UYAR

KAMU PERSONELİNE YÖNELİK PSİKOLOJİK TACİZE KARŞI YARGISAL KORUMA (ELVERİŞLİLİK VE YETERLİLİK ÖZELİNDE BİR TARTIŞMA) 207

Dr. Öğr. Üyesi Cihan YÜZBAŞIOĞLU

ULUSLARARASI HUKUKTA KADIN HAKLARI BAKIMINDAN AYRIMCILIK YASAĞI VE MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK İLİŞKİSİ 281

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Defne KIRLI AYDEMİR

EŞİTLİK İLKESİ BAKIMINDAN KADIN HAKLARININ KAMU HUKUKUNDAKİ BOYUTLARI 327

Prof. Dr. Mehmet Merdan HEKİMOĞLU

HUKUKİ DÜZENLEMELERİN CİNSİYETE DAYALI CAM TAVAN ALGISINI ÖNLEMEDEKİ İŞLERLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 345

Prof. Dr. Oya AYTEMİZ SEYMEN
Dr. Hazal TOLU YILMAZ
Özlem AYDIN

KADIN EŞİN SOYADINA İLİŞKİN ATAERKİL DÜZENLEMEDE YARGI ELİYLE YAPILAN DÜZELTME 397

Prof. Dr. Saibe OKTAY-ÖZDEMİR

CHARLOTTE BRONTË VE VİLLETTE ROMANI ÜZERİNDEN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE HUKUK 413

Arş. Gör. Zeynep ÖZEN

HUKUK SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN KADIN SÜNNETİ..... 437

Prof. Dr. Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN

TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ AYRIMCILIĞIN GİZLİ KALMIŞ YARASI: ZORAKİ EVLİLİKLER 465

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep REVA